

**Mindenkinek
van apja** Paul Harding:
Apák, Tarandus Kiadó,
2015.

Mit mond nekünk, ha egy regényről azt halljuk, Pulitzer-díjas? Szavatol ez bármiért? Ha rá is jövünk, hogy nem ez a legrangosabb irodalmi elismerés, valahogy bennünk marad az érzés, hogy a kezünkben tartott könyv valamilyen méltatott mű, egy kiemelt darab. A Pulitzer-díj visszhangja erősen cseng tovább a fülünkben, narancsbetűs látványa pedig beleragad a szemünkbe – azután is, hogy felnyitjuk Paul Harding *Apák* című kötetét, és eljutunk körülbelül a regény tizedik oldaláig, aztán elkezdhet bennünk körvonalazódni, Harding jó író-e (Pulitzer-díj ide vagy oda), avagy nem.

Az eredeti mű hat év alatt úszta át az Atlanti-óceánt és lelt fordításra nálunk, hogy aztán a dobosból íróvá avanszálódott Harding legismertebb, debütáló regénye (eredeti címén *Tinkers*) bizonyíthassa, hogy érdemes-e a magyar közönség elismerésére.

Harding azok közé az írók közé tartozik, aki nem rejti véka alá az önéletrajzi ihletéseket: nagyapja órásmester volt, ahogy regénye elsőként megjelenő főszereplője, George Washington Crosby is, aki szintén egy az apák sorából. Itt rögtön meg is állhatunk egy szóra: a transzparens utalás (pontosabban névbeli egyezés) minden amerikai ősapjára, George Washingtonra, az USA első elnökére megelőlegezi a regény egyik fő intencióját, a direkt összefüggések misztikumának felrajzolását.

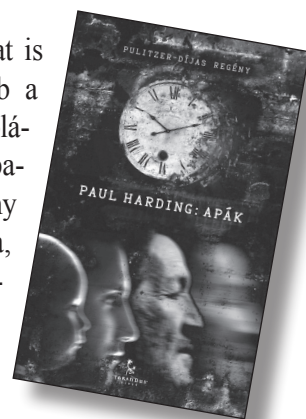
Regényünk George Washingtonjával már haldoklása közben találkozunk először. Órák javításával pedig akkor kezdett el foglalkozni, amikor rájött arra, hogy a bankárok jó pénzt fizetnek a régi családi örökségek karbantartásáért. Természetesen regényepoétikai szempontból is kapóra jön az órásmesterség, hiszen az emberi „működéssel” (hanyatlással) remek óraszerkezeti analógiákat lehet felvonultatni. „De a szíve törekeny volt már, és elnyűtt, és rossz ütemben vert. A csapágyperselyek tönkrementek, tele volt duzzadt sebhelyekkel, vére alig ketyegve szivárgott keresztül szívkamráin, holott régebben bőven áradt, örvénylett és tört előre a rugalmas és erős izmok diktálta ritmusnak megfelelően” – olvassuk a regény záró fejezetében.

Az *Apák* nem egy családregény vége, sokkal inkább a kezdete. A regény fabulája egyszerű és a meg-

döbbentő, a váratlan fordulatokat is nélkülözi. A mű sokkal inkább a transzcendens-spirituális kontempláció (család)regénye. A három apafigura, akik körül a cselekmény szerveződik: George; az ő apja, Howard, aki egy epilepsziás utazókereskedő; továbbá Howard, a külön lelkész, aki feltehetően valamiféle demenciában szenved.

Howard apját – megint csak feltehetően – elme-egógyógyintézetbe szállítják, mikor Howard még gyerek. Howardra, epilepsziás rohamai miatt ugyanez a sors várna, de ő inkább elmenekül családjá elől, és új életet kezd. Az örökletes tragédiák valamiképpen George-ban futnak össze: mintha egymást egészítenék ki az egyes apák bukásai – George-dzsal valahogy mégis megszakad a sor: ő billenti vissza az egyensúlyt, ahogy azt megerősíti a regény végi metaforikus jelenet is, amikor is egy kimozdított egyensúly óráat javít – kemény munkával – a tragédiák utolsó örököse, és végül is sikerrel jár. Neki jutott az a megszilárdító, egységesítő szerep, amire neve is kötelezi (már a regény eleje óta), és ahogy a szöveg során – vázlatosan – kibontakozik élete és személyisége, látjuk, hogy egy mindig rendkívül fegyelmezett, mármár a kérlelhetetlenségig szigorú emberrel van dolgunk, aki egyszer csak kiemelkedett a szomorú apák sorából, hogy pontot tegyen a széthullás végére. Ő már családjá körében, mondhatni (és amennyiben létezik ilyen) autentikus apafiguraként távozik az élők sorából.

Az oszcilláló időkezelés jól követhető, teljesen egyértelmű: George haldoklása és gyermekkora, illetve apja – Howard – felnőtt- és gyermekkora között váltakoznak az egyes idősíkok. A narráció kérdése már kissé kényesebb és több kritikával kezelendő, ugyanis a mindentudó elbeszélő folyamatosan kiegészíti a személyes nézőpontokból fakadó elliptikusságot, így a különböző alterációk teljesen funkciótlanná válnak. Ebben a fénytörésben már-már a didaktikus szájbarágás határát súrolja a kiskapitálissal, illetve dőlt betűvel jelölt nézőpontváltás, és teljesen felesleges is, hiszen a regény beszédmódja, függetlenül a szereplők eltérő intellektusától, korától, aktuális lelkiállapottól és nemétől, zavaróan homogénnek hat. Harding egyetlen „mentsége” (ha megpróbáljuk koncepcióba szorítani didaktikusságát és egyféle, egyenes beszédmódját), hogy a narrációs átfolyás az organikusságot, a minden mindennel összefüggés mágiáját erősíti

mind regényszerkezeti, mind tartalmi szinten, mely utóbbi Howard epilepsziás rohamában, lelkész apjának szellemi eltűnésében és a haldokló George utolsó gondolatainak leírásában kulminál. Mindezen leírások tétje az érzékelhető és nem érzékelhető világok összeérése – a betegségek és a haldoklás sajátos transzcendens (igényű) bemutatásában, amelynek törvényszerű kísérőjelensége a szöveg erősen – talán már kissé erőltetetten – metaforikus nyelvhasználata lesz.

Harding stílusának jellegzetessége a markáns, érzékletes kifejezőmód és a már-már patológiusan kényszerű részletesség, részletezés. Ezért gyakran a túlírt dagályosság gyanújába keveredhet, és az lehet az érzésünk, hogy végláthatatlanul hosszú mondatai

egymásra csúsznak, a gondolatok összegabalyodnak, és mintha nem tartanának sehova – a regény nem elmesél, hanem csupán leír. Az összefüggést teremtő motívumok pedig elvesznek a különböző állapotok, gondolatok leírásában; az egyes részek elszigetelődnek egymástól, a minden mindennel kapcsolatban állás regénye sok rövid, önmagába forduló gondolat gyűjteménye lesz. Így lesz a szöveg a pillanatnyi élményszerűség regénye, s ha elidőzünk a kissé túlírt, de érzékletes mondatok felett, közelebb juthatunk egy másfajta gondolkodáshoz, ami mindig izgalmas, amivel mindig gazdagabbá leszünk, ez a gazdagodás azonban kihívásokkal teli és kissé fáradtságos.

Varga Viktor

Dokumentált életek P. Sebők Anna: *Rozsdásszemű*, Méry Ratio Kiadó, Somorja-Budapest, 2015.

P. Sebők Anna alkotása, a *Rozsdásszemű* túlmutat a szerző műfaji meghatározásán: több, mint „emlékező regény, dokumentumokkal”. Olyan hiteles kelet-közép-európai történelmi szemlébe ágyazott szociológiai panoráma, mely lehetővé teszi, hogy a szűk családi élet krónikája beépüljön Románia és Magyarország társadalom-pszichológiai korrajzába; a hatvanas évektől kezdve pedig belelátunk az erdélyi és a magyarországi események krónikájába: a kulturális élet forgatagába, kortárs írók, művészek, színészek és újságírók pályaképébe is. Referencia értékű csomópontok révén teljesül ki P. Sebők Anna rendhagyó művének világa, az időrend következetes betartásával: gyermekkor, egyetemi évek, munkavállalás, ifjúsági évek, szerelem, anyaság, áttelepedés Magyarországra, családi élet, utazások, szakmai kibontakozás, gyász, egyedüllét, majd önmegvalósítás és intellemeként az életbölcesség összegzése. „Ahogy sorban megszülettek az unokáim, a súlypont megváltozott. A sok-sok munka, amit terveztem, majd elvégeztem, s a kitárult világ, amire most egyedül csodálkoztam rá, visszaállította a lelkem békéjét.”

Emlékekben gazdag, vallomások éregényét tart kezében az olvasó, melyet hangsúlyos családtörténeti vetület gazdagít, annak ellenére, hogy az alkotás világa egyértelműen a narrátor alakja köré szerveződik: „éltem az életem a magam elgondolásai szerint”

Tiszteleg a mű az imádott „ómama” emléke előtt; kezdetben tisztelettudó távolságtartással, utóbb megértéssel sorjázza az anya életéhez kapcsolódó történeteket; kulcsszerepet kap, magától értetődően központi helyre kerül a nagy szerelem, az örök társ – Páskándi Géza – emberi-írói portréja, a közös élet, azaz a házaspár mindennapjainak története, melyben a férj alkotó szakmai tevékenységének leírása mellett kiemelten fontos szerepet kap a férfi-nő kapcsolat, a közös gyermek nevelése. Az emlékező önfegyelemre törekszik, ám ennek ellenére érzelmei meg-meglódtják a mű kronológiáját.

Figyelmünk a háború és a menekülés viszontagságai után az önkény korszakára, majd az 1956-os magyar forradalom erdélyi áldozatainak kálváriájára irányul, de betekintést nyerünk a romániai diktatúra többmillió névtelen, de néhány nevesített áldozatának sorsába is. P. Sebők Anna a kolozsvári magyar egyetemisták közül az elítéltekkel, sok zsidó kivásárolttal, illetve elűzöttel készített interjú-sorozatot. Kutatói minőségében körültekintően összegyűjtötte, rendszerezte vallomásaikat, utóbb pedig az anyagból *Erdély 1956*, illetve *Búcsú* címmel dokumentumfilmeket készített. „Mire a munka végére értem, valami lényegi megváltozott bennem. Nem feledek többé soha. Nem feledek. Megbocsájtani is csak módjával. Semmilyen erőszakra nem találok mentséget. Az évszázadok távlatában sem” – hangzatja *credo*-ját.

